

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1945-01-23, iš Štuthofo - į Greifsvaldą

Stutthof, 23 Januar 1945

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Stutthof, 23 Januar 1945

Mielos Vanduk ir Daliuk! In voriger Woche habe ich mehrere Briefe u. Päckchen mit Zigarren erhalten. Danke bestens! Jetzt haben wir keinen Radio u. keinen Zeitungen. Was geschieht in der Welt, weiss ich nichts. Natürlich, es gibt keine Merkmale, dass ich aus dem Lager entlassen würde. Ich bin gesund und kraftvoll. Alle Geschehnisse nehme ich sehr ruhig auf. Meine arme Kinderlein, Vanduk u. Daliuk, jetzt sollen Sie nur um Ihnen selbst sorgen. Ich werde nicht untergehen, mir wird es in keinem Falle was böses passieren. Ich bin bestens Mutes und in die Zukunft sehe ich sehr ruhig. Ich bin gesund und Optimist, wie kann ein lebensbejahender Dichter sein!

Meine arme Kinderlein, Vanduk u. Daliuk, ich küsse Ihnen stark u. mutig, drücke Ihre Hände, umarme Ihnen.

Ich segne Ihnen - hören Sie - ich segne Ihnen.

Lebt wohl! Seid stark und mutig, meine armen Kinderlein, lebt wohl!

Ich küsse - küsse Ihnen.

Bis auf baldiges Wiedersehen.

Ihr Baliuks [1r] // [1v] //

Prof. dr. Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas

Stutthofas, 1945 sausio 23

Mielos Vanduk ir Daliuk! Praėjusią savaitę gavau keletą laiškų ir siuntinėlių su cigarais. Labai ačiū! Dabar neturime nei radijo, nei laikraščių [1]. Nieko nežinau, kas vyksta pasaulyje. Žinoma, nėra jokių ženklų, kad būčiau paleistas iš lagerio. Esu sveikas ir stiprus. Visus įvykius stebiu labai ramiai [2]. Mano vargšai vaikeliai, Vanduk ir Daliuk, dabar turit rūpintis tik savimi. Aš nepražūsiu, bet kokiu atveju man nieko blogo nenutiks. Esu geros nuotaikos ir labai ramiai žvelgiu į ateitį. Esu sveikas ir optimistiškai nusiteikęs, koks turi būti gyvenimą teigiantis poetas!

Mano vargšai vaikeliai, Vanduk ir Daliuk, stipriai ir padrąsinančiai bučiuoju Jus abi, spaudžiu Jums rankas, apkabinu.

Laiminu Jus - klausykit - laiminu Jus.

Likit sveikos! Būkit tvirti ir drąsūs, mano vargšai vaikeliai, sudiev!

Aš bučiuoju – bučiuoju Jus.

Netrukus pasimatysim [3].

Jūsų Baliukas [4] [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

- [1] Prieš lagerio evakuaciją sustiprinti draudimai, susiję su žiniomis iš laisvojo pasaulio: „Visokie gandai plito juo labiau, kad valdžia uždraudė lageriui laikraščius gauti. Joks paštas, jokie laiškai, jokie siuntiniai nebeateidavo. Visi radijo aparatai iš visur buvo surankioti ir nežinia kur nukišti. Nejauku pasidarė. Niekas nieko tikra nežinojo. Nežinojo net Mayeris. Kelis kartus skubos keliu klausė aukštesnės valdžios, kas daryti, kur ir kaip evakuotis, – jokio atsakymo negavo“ (Balys Sruoga, *Dievų miškas*, redagavo Donata Linčiuvienė, (ser. *Lietuvių literatūros lobynas. XX amžius*, Nr. 3), Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 367); „Sausio mėnesio viduryje, kai rusai buvo jau prie Elbingo, už 23 kilometrų nuo Stutthofo, kaceto administracija griebėsi didesnių apsaugos priemonių. Ji sulaukė kalinių korespondenciją, nebeleido skaityti laikraščių, išjungė mūsų garsiakalbį, uždraudė vakare išeiti iš blokų. Langų aptamsinimas, visą laiką buvęs, dabar pagriežtintas. Už mažiausią aptamsinimo netobulumą buvo skiriamos griežtos bausmės. Netrukus mūsų ausys pradėjo girdėti artilerijos dundesius...“ (Stasys Yla, *Žmonės ir žvėrys Dievų miške: Kaceto pergyvenimai*, Putnam: Immaculata, 1951, p. 397).
- [2] Balys Sruoga aprašė įvykius prieš pat lagerio evakuaciją: „Raudonoji armija jau paėmė Elbingą. Kai kurios žydės, dirbusios tenai, buvo sugrąžintos pėsčios į Stutthofą. Kitos, kur silpnesnės, buvo paliktos pakeliui, – ir jos paskui vienos pačios be palydovų šiaip taip atkulniavo į lagerį. Elbingas gi už trijų dešimčių penkių kilometrų nuo Stutthofo. Dienomis lėktuvai padangę raižo. Naktimis – Gdanską ir Gdynę tratina. Girdėti tolimos artilerijos veiksmai. Dunda žemė nuo pabūklų. Dangus raudonuoja. Tačiau įsakymo evakuotis vis dar nėra ir nėra! Pesimistai ir skeptikai triumfuoja: – O ką, – ar ne mūsų teisybė?! Jokios evakuacijos nebus. Matote, jau visur pilnos statinės dervos. Sušutins mus. Iššaudys mus. Dujomis išnuodys ir padegs! Nerimastis auga. Sargyba aplink lagerį padidinta. Kulkosvydžiai stovi nebe tik bokštuose, bet ir ant kalnelių, visiems takam takeliam apšaudyti. Visiškai panašu į velniavą. 1945 metų sausio 24 dieną visiems kaliniam buvo pranešta: būti pasirengusiems kelionei. Rytoj ketvirtą valandą rytą išvykstam“ (Balys Sruoga, *Dievų miškas*, redagavo Donata Linčiuvienė, (ser. *Lietuvių literatūros lobynas. XX amžius*, Nr. 3), Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 367–368).
- [3] „Tai buvo paskutinis laiškas, kurį mudvi gavome iš Balio. Iki vasaros nežinojom nieko apie jo likimą. Iš Berlyno pranešta buvo, kad Stutthofo lageris evakuojamas į Oldenburgą. Tik atsiradus anglų komendantūrai Liuneburge, kur mes atsiradom vasario mėn., gavau iš komendanto leidimą nuvažiuot į Oldenburgą – Dalia ten nuvažiavo motociklu su tokiu Dainučiu ir nieko nerado... Pasklido gandai, kad stutthofiečiai, vežami laivais, buvo anglų subombarduoti jūroj ir daugybė lavonų buvo išmesta į krantą prie Liubeko... Važiavau ten teirautis. Rašiau laiškus visoms atstovybėms – į Ameriką, Londoną, Romą, teiravausi Danijoje ir Švedijoje, kur teko išgirst, kad ten atsirado keli stutthofiečiai – Balio niekur nebuvo... Tik iš Žadeikio Washingtone gavau pagaliau žinią iš Amerikos laikraščių, kad Balys atsidūrė bolševikų okupuotoje Lietuvoje. Visos viltys buvo palaidotos – važiuot pas jį? Veržiausi visa savo esybę, bet buvau griežtai perspėta, kad ir gavusi leidimą greičiau atsidursiu Sibire, negu Lietuvoje pas Balį... Ar aš galėjau aukoti Dalios likimą? Liko tik laukti – tikėjomės, kad dalykai pasikeis, buvau palyginti rami dėl Balio – atsidūrė namie, tarp draugų. Nenustojau vilties pasimatyt. Ir štai, 1947 m. spalio pabaigoje atėjo žinia, kad X. 16 d. Balys mirė...“ (Vandos Sruogienės pastaba)

- [4] Viktorija Daujotytė, remdamasi Vandos Sruogienės vertimu, taikliai apibūdino Balio Sruogos laišką: „Paskutinį laišką rašė dar ramindamas žmoną ir dukrą („Aš nepražūsiu, man jokių būdu nieko blogo neatsitiks“), dar sakydamas iki pasimatymo, bet jau atsisveikindamas – ypatingu, tik aukštomis, kilnioms prigimtims prieinamu būdu: „Mano vargšės Vanduk ir Daliuk, aš bučiuoju Jus stipriai ir spaudžiu Jūsų rankas, glaudžiu Jus prie savęs. Laiminu Jus – klausykite – laiminu Jus. Būkit sveikos! Būkit tvirtos ir ryžtingos, mano vargšai vaikeliai.“ Galia laiminti – paskutinė. Buvo, yra ją turinčių. Vaikeliai – paskutinis mylinčio laiptelis“ (Viktorija Daujotytė, *Už brūkšnio*, Vilnius: Tyto alba, 2015, p. 126).